

Rabia Tuğba EĞMİR* İsa SAĞBAŞ**

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, S.B.E., Maliye Anabilim Dalı, tugbaegmir@outlook.com

** Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, isasagbas@yahoo.com

ATM Bankacılık Sistemi ve Regülasyon Faaliyetleri

Özet

Regülasyon faaliyetlerinin amacı piyasa ekonomisinin etkili çalışmasını sağlamaktır. Finansal piyasaların temel dayanağını oluşturan bankacılık piyasasında da regülasyonlar kaçınılmazdır. Bankacılık faaliyetlerinde işlem maliyetinin azaltılması ve sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla ATM bankacılık sisteminin kullanımı önemli rol oynamaktadır. 2020 Yılında tüm dünyayı etkileyen salgın hastalık ATM bankacılık sisteminin kullanımını daha önemli hale getirmiştir. Bu çalışmada, ATM bankacılık sisteminin kurulması ve yaygın kullanımı ile ilgili düzenlemeler regülasyon faaliyetleri açısından incelenmiştir. 1980'li yıllardan sonra ATM bankacılık sisteminin kullanımının yaygınlaştığı ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından ATM bankacılık sisteminin kullanımına ilişkin düzenlemelerin arttığı belirlenmiştir. Para çekme limiti, ortak ATM kullanımı, ATM'lerin güvenliğinin sağlanması, ATM'lerin yönetimi-denetimi ve engelli bireyler için ATM kullanımı gibi konularda regülasyonlar yapıldığı görülmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ATM bankacılık sisteminin yaygın kullanımının artmasıyla birlikte daha fazla ATM bankacılık regülasyonu beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, ATM Bankacılık Sistemi, Regülasyon

JEL Sınıflama Kodları: G20, L43, H00

ATM Banking System and Regulation Activities

Abstract

The purpose of regulation activity ensures that the market economy works effectively. Regulations are also inevitable in the banking market, which is the basic foundation of financial markets. The use of ATM banking system plays an important role in reducing transaction costs and ensuring sustainability in banking activities. The epidemic that affected the whole world in 2020 made the use of ATM banking system more important. In this study, regulations regarding the establishment and widespread use of ATM banking systems are examined in terms of regulation activities. It has been determined that after the 1980s, the use of ATM banking system has become widespread and the regulations regarding the use of ATM banking system have increased by the Banking Regulation and Supervision Agency. It is observed that regulations are made on issues such as withdrawal limit, use of shared ATMs, ensuring the security of ATMs, management and control of ATMs and ATM usage for disabled individuals. Based on the findings it could be suggested that more regulation on ATM banking is expected with the increase in the widespread use of ATM banking systems.

Keywords: Banking, ATM Banking System, Regulation

JEL Codes: G20, L43, H00

Giriş

Regülasyon, piyasaların adil ve istikrarlı bir şekilde devamının sağlanması amacıyla düzenleyici ve denetleyici kurumlar tarafından gerçekleştirilen piyasa müdahalesi olarak adlandırılabilir. Dolayısıyla bankacılık sektörü de istikrarlı bir piyasa düzeninin sağlanması için regülasyon faaliyetlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu doğrultuda Türkiye’de bankacılık regülasyon faaliyetlerini düzenleme ve denetlemeye yetkili kurum Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) olarak belirlenmiştir. Bu bakımdan bankacılık regülasyonları genel olarak finansal açıdan düzenlemeleri içermektedir. Ancak son yıllarda teknolojinin gelişmesi ve bankacılık işlemlerinin dijital ortama taşınmasıyla birlikte bankacılık alanına da çeşitli düzenlemeler getirilmiştir. Bu doğrultuda bankacılık alanında en önemli düzenlemenin ATM¹ bankacılık sistemi kullanımı olarak belirtilebilir. ATM bankacılık sistemlerinin banka şubesinde gitmeden işlem yapmaya imkan sağlaması ve işlem maliyetini azaltması en önemli avantaj olarak belirtilebilir. ATM bankacılık sistemlerinin yaygınlaşması ile birlikte banka kartlarının sayısında ve banka kartları ile gerçekleştirilen alışveriş gibi işlemlerde de artış yaşanmıştır. Buna ilave olarak ATM bankacılık sistemi, görme engelli vatandaşlar ile tekerlekli sandalye kullanan vatandaşlar için uygun şekillerde de son yıllarda düzenlenmektedir. Böylece fiziksel engeli olan bireylerin de ATM bankacılık sisteminin kullanımında zorlanmamaları için kolaylık sağlanmaktadır. Bu bakımdan bankacılık regülasyon faaliyetleri çerçevesinde ATM bankacılık sistemi kullanımının yaygınlaşması, işlem maliyetini azaltması bakımından ve bankacılık işlemlerinde dijitalleşme açısından atılan ilk adımlardan biri olmaktadır. Bu

¹ ATM (Automatic Teller Machine), Otomatik Sayma Makinası anlamına gelmektedir. Türkiye’de ise bankamatik tabiri yaygın olarak kullanılmaktadır. Ayrıca “Teller” ifadesi saymak anlamına gelmektedir. Burada saymak makinanın parayı vermeden önce sayması ve bu işlem banka memurunun yaptığı işlemlerle benzer kabul edilmesi anlamına gelmektedir.

çalışmada, bankacılık regülasyon faaliyetleri ATM bankacılık sistemlerinin yaygın kullanımı açısından değerlendirilecektir. Ayrıca ATM bankacılık sisteminde gerçekleşen regülasyon faaliyetleri doğrultusunda sektörün mevcut durumu ortaya konacaktır.

1. Regülasyon Teorisi ve Bankacılık Regülasyon Faaliyetleri

Regülasyon kavramı düzenleme ve denetleme anlamına gelmekle beraber son yıllarda popüler bir araştırma alanı olarak yer almaktadır. Bu doğrultuda regülasyon ekonomik ve sosyal faaliyetlerin bağımsız idari kuruluşlar tarafından düzenlenmesi olarak ifade edilebilmektedir (Petek, 2002). 1980’li yıllardan sonra serbest piyasa ekonomisinin benimsenmesi ve küreselleşmenin de etkisiyle devletin ekonomi içerisindeki payı önemli ölçüde azalmıştır. Bu aşamadan sonra devlet kural koyucu ve piyasa üzerindeki düzenlemeyi belirleyen bir role sahip olmuştur. Devletin sahip olduğu regülasyon işlevi ise kendilerine ait yasaları mevcut olan ve tüzel kişilikleri bulunan, merkezi otoriteden bağımsız şekilde faaliyetlerini yürüten Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar tarafından yürütülmektedir (İliman ve Tekeli, 2016). Düzenleyici ve denetleyici kurumların esas amacının tüketicilerin korunması olduğu belirtilebilir. Tüketicinin korunması ise bazı durumlarda doğrudan düzenlemeleri içermekte iken bazı durumlarda ise piyasaların daha rekabetçi bir işlev kazanması amacıyla oluşmaktadır (Oğuz, 2011: 256). Piyasadaki aksaklıkların giderilmesi için uygulanan regülasyonların amacının etkinlik ve verimlilik kavramları üzerine yoğunlaştığı ifade edilebilir. Ancak regülasyon kavramının esasını, toplumsal düzeyde refahın sağlanması oluşturmaktadır. Toplumsal refah çerçevesinde sunulan mal ve hizmetlerin etkinliği regülasyonun önemli bir unsurudur. Bu bakımdan devlet, tekel niteliğindeki bir takım mal ve hizmetlerin sunumunu özel sektöre devretmekte ve bunun kontrol-denetimini ise düzenleyici ve denetleyici

kurumlar vasıtasıyla sağlamaktadır (Sarısoy, 2010: 285).

Düzenleyici ve denetleyici kurumların etkili ve kamu yararı doğrultusunda çalışabilmeleri için iki önemli amacı bulunmaktadır (Kirmanoğlu, 2017). Bu amaçlardan ilki hizmetlerin düşük maliyet ile sunulması, ikincisi ise aşırı kar sağlayıcı fiyat oluşumuna engel olmak şeklindedir. Bu doğrultuda, düzenleyici kuruluşlar belirli kurallar koyma ve bu kurallara olan uyumun sağlanmasını kontrol etme gibi görevler üstlenmektedir. Ayrıca düzenleyici kuruluşların görevlerini başarılı bir şekilde sürdürebilmeleri için siyasi etkiden uzak şekilde özerk kurumlar olması gerekmektedir. Bunların yanı sıra tekel koşullarının bulunduğu piyasalarda etkin, adil ve istikrarlı ortamların sağlanması düzenleyici ve denetleyici kurumların temel amaçları arasında yer almaktadır (Kirmanoğlu, 2017: 174-175). Türkiye’de faaliyet gösteren düzenleyici ve denetleyici kurumlar, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun 3. Maddesinde III Sayılı Cetvelde yer almaktadır. Belirtilen kanunda III Sayılı Cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlar şunlardır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Kamu İhale Kurumu, Rekabet Kurumu, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, Kişisel Verileri Koruma Kurumlarıdır, Nükleer Düzenleme Kurumu ile Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumudur.

Finansal düzenlemeler finansal sistemde istikrar sağlanması için önemli bir işleve sahiptir. Finansal sistem ise teknolojik ilerleme ve küreselleşme gibi gelişmelerden kolay şekilde etkilenebilmektedir. Bu açıdan bankalara yönelik düzenlemeler önem oluşturmaktadır. Bankaların riskini azaltmada sıkı şekilde uygulanan sermaye düzenlemeleri, denetleyici kurumların bağımsız şekilde hareket edebilmeleri, yabancı bankaların piyasaya

girişi ve mülkiyet edinimine ilişkin sınırlamalar, finansal şirket oluşturabilme ve buna ilişkin sınırlamalar büyük oranda etkili olabilecektir. Bunun aksine denetleyici kurumların aşırı şekilde yetkilendirilmesi ve piyasaya yeni katılan bankalara yönelik kısıtlamalar endüstri bankalarının riskini arttıracaktır (Rizwan, Moinuddin, L’Huillier ve Ashraf, 2017: 65).

Bankaların bilenen amacı aslında kar elde etmektedir. Bunun yanı sıra bankaların finansal yönden kamuya fayda sağladığı da belirtilebilir. Tüketicilerin (banka müşterilerinin) yararının korunması, mağduriyetin oluşmaması ve işlem kolaylığının sağlanması gibi gerekliliklerin olmasından dolayı bankacılık sektörü için çeşitli düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır (Spong, 2000). Bu noktada bankacılık regülasyon faaliyetlerinin gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Çünkü finans sektörünün mevzuat düzenlemeleri ile kontrol edilebilmesi önem arz etmektedir. Bu mevzuatlara ilişkin denetim ve düzenliliğin sağlanması için bir takım kurumlara da bu noktada ihtiyaç duyulmaktadır. Gündoğdu (2017:77), tarafından bankacılık regülasyonlarının gerekliliği; güven ortamının sağlanması, aracı role sahip olma, ekonominin geneline hitap etmesi, rekabet ortamına ilişkin düzenleme, piyasanın neden olduğu zararların en aza indirilmesi, bankacılık sektörünün krizlere olan duyarlılığı ve gelişen finans sektörü şeklinde belirtilmiştir.

2. ATM Bankacılık Sisteminin Gelişimi

2.1. Bankacılık Regülasyonu Kapsamında ATM Bankacılık Sistemi Kullanımının Gelişimi

Nakit dağıtıcı makine, Dünya’da ilk olarak John Shephard - Barron tarafından tasarlanarak 1967 yılında İngiltere’de bulunan Barclays Bank’ın Enfield şehrindeki şubesinde kullanıma sunulmuştur. Bu makine çevrimdışı olmakla birlikte müşteriler önceden şubeden aldıkları tek kullanımlık makbuzları makineye okutarak

para çekme işlemlerini gerçekleştirebilmişlerdir (Kaya, 2013:489). Buna ek olarak, otomatik vezne makineleri de bankalarda otomasyon ve elektronik fon sistemiyle birlikte gelişen ve bankacılık hizmet türleri arasında yer alan bir uygulamadır. Otomatik vezne makinalarının ilk örnek uygulamasını ise nakit para sağlayıcıları (CDs) oluşturmaktadır. Otomatik nakit dağıtıcıları ilk aşamada belli miktarda para vermiştir. Teknolojik gelişmelerle birlikte bu makineler geliştirilmiş ve ATM adını almıştır. Başlangıçta bu makineler temel nitelikli hizmetler sunmaktaydı. Zaman içerisinde ATM bankacılık sisteminin yaygın kullanımı daha da gelişmiştir. Bu bakımdan ATM bankacılık sisteminin Dünyanın çeşitli bölgelerine yayılmasında Visa International, Plus System, CIRRUS System, The Exchange, NATIONET, Master Teller ve Express Cash gibi ağların etkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda ATM bankacılık sistemi kullanımındaki artış ATM üretiminin artışına da neden olmuştur (Aksoy, 1997: 73).

ATM bankacılık sistemi kişisel bankacılık hizmetlerin sunulmasına imkan tanıyan bir sistemdir. ATM bankacılık sistemi yoluyla gerçekleştirilen işlemlerle kişiler bankaya gitmeden kendisine en yakın yerde bulunan ATM'ler aracılığıyla bankacılık işlemlerini gerçekleştirebilmektedir. Müşteriler ATM bankacılık sistemleri aracılığıyla bankacılık işlemlerini banka kartlarıyla yapabileceği gibi banka kartı kullanmadan da gerçekleştirebilmektedir. ATM bankacılık sisteminin bir avantajı da geleneksel sistemden farklı olarak günün 24 saati açık olması ile müşterilerin her zaman erişebilme imkanına sahip olabilmesidir (Humphrey, 1994: 59).

Teknolojinin gelişmesiyle ATM bankacılık sistemleri daha da işlevsel hale gelmektedir. Özellikle son yıllarda bankamatik kullanımında, banka kartına ilişkin şifre kullanımına gerek olmadan parmak damar haritası gibi olanaklar sayesinde kimlik tespiti de yapılabilmektedir. Bu şekilde ATM bankacılık sisteminde bankacılık işlemleri şifre ve

kart kullanmadan gerçekleştirilebilmektedir (Eriş, 2013; akt. Korkmaz vd.2015). Asrat (2017), banka müşterilerinin ATM bankacılık sistemini tercih etme nedenlerini belirlemek istediği çalışmasında, kişilerin eğitim düzeyleri arttıkça ATM bankacılık sistemini kullanmayı tercih ettiklerini, eğitim düzeyleri azaldıkça da genellikle tam tersi durum olduğunu belirtmiştir.

Bankaların teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmesi sunulan hizmetin maliyetinde de azalmaya neden olacaktır. Böylelikle gelişen teknolojik imkanlarla birlikte banka müşterilerine hızlı ve etkili şekilde hizmet sağlanabilecektir. Bu doğrultuda ATM bankacılık sistemleri, bankacılık hizmetlerinin hızlı bir şekilde sunulduğu ilk alternatif hizmet dağıtım yolu olarak belirtilebilir (Korkmaz ve Gövdeli, 2012).

2.2. Türk Bankacılık Sektöründe ATM Bankacılık Sisteminin Gelişimi

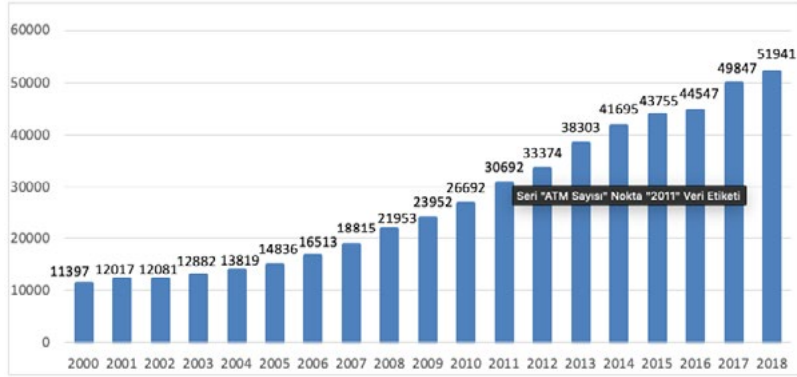
ATM bankacılık sisteminin bankalar tarafından yaygın kullanımı 1980'li yılların sonuna doğru gerçekleşmiştir (TCMB, 2011). Türkiye'de ATM bankacılık sistemi Türkiye İş Bankası tarafından 25 Aralık 1987 tarihinde Ankara Yenışehir şubesinde ilk olarak hizmete sunulmuştur. İş Bankası tarafından ATM'lere *bankamatik* ismi verilmiş olup zamanla diğer bankalarca da bu isim kullanılmaya başlanmıştır. ATM bankacılık sistemi kapsamında işlem yapma için kullanılan kartlara ise bankamatik kartı denilmiştir. Bu kartların çoğu bankalardan para çekmek için kullanılabilir. Ayrıca banka kartlarının şifrelerinin değiştirilmesi, havale yapılması, hesap özeti bilgilerinin alınması, bakiye öğrenilmesi, para yatırma, fon, hisse senedi ve döviz gibi işlemler de banka kartı ile gerçekleştirilebilecek diğer işlemler arasında yer almaktadır (Korkmaz ve Gövdeli, 2012).

ATM bankacılık sistemine ilişkin kullanım imkanlarının gelişmesiyle birlikte bankalar arasında uluslararası bir rekabet ortamı

oluştugu söylenebilir. Ayrıca Türkiye’de kullanılan bankamatiklerin Avrupa ve Amerika’da kullanılan makinelerle teknolojik yönden benzer özellikler taşıdığı belirtilebilir. Türkiye’de kullanılan bankamatikler para çekme, para yatırma, havale, EFT, virman, bakiye bildirme ve şifre değiştirme gibi uygulamaları gerçekleştirebilmektedir (Aksoy, 1997: 75-76). ATM bankacılık sistemi yoluyla gerçekleştirilen işlem çeşitliliği artmakla birlikte, ATM’lerin çoğunlukla para çekmek için kullanıldığı görülmektedir. ATM’lerin para çekme özelliği, bu makinelerin en temel özelliği olmaktadır. Bu bakımdan bankalar tarafından işlem çeşitliliği fazla olan ATM bankacılık sistemlerinin verimlilikleri ve performansları artırılmak istenmektedir. Ayrıca ATM bankacılık sistemleri kapsamında gerçekleştirilen dolandırıcılık faaliyetlerinin azaltılması ve güvenli kullanımının sağlanmasına yönelik önlemlerin alınması da ATM bankacılık sistemlerini kullanan bankaların amaçları arasında bulunmaktadır (Sarı, 2019: 5).

Tüketicilerin banka tercihlerini belirleyen etmenlerin belirlenmesine ilişkin çalışmada, ATM bankacılık sisteminin yaygın kullanım imkânının bulunması ve hizmet çeşitliliğinin geniş olması, tüketicilerin banka tercihlerinde etkili olduğu belirtilmiştir (Karamustafa ve Yıldırım, 2007). Bundan dolayı banka müşterilerinin bankacılık faaliyetlerini hızlı bir şekilde gerçekleştirebilmesi ve bulunduğu yere en yakın ATM’de bankacılık işlemlerini yapabilmesi ATM bankacılık sistemlerini önemli hale getirmektedir. ATM bankacılık sistemlerinin Türkiye’deki gelişimine bakıldığında gram altın alabilme, sanal para (Bitcoin) alıp satabilme, çek alabilme gibi işlemlerin yapılabildiği görülmektedir. Her yönüyle gelişmekte olan ATM’lerin yenilenebilir güneş enerjisi ile çalışan türleri de bulunmaktadır (Sarı, 2019: 41). Şekil 1’de Türkiye’de yıllar itibariyle ATM sayılarına yer verilmiştir.

Şekil 1. Türkiye’de 2000-2018 Yılları Arası ATM Sayıları

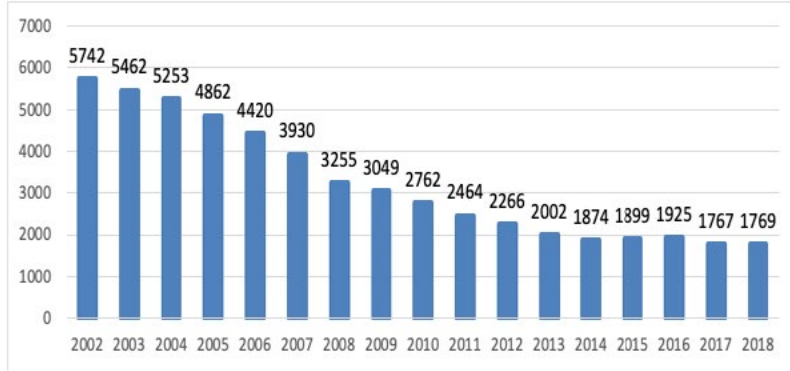

Kaynak: www.tbb.org.tr (e.t. 26/04/2018) verileri ile BDDK Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler (2011) ve Türkiye Bankalar Birliği Faaliyet Raporu (2018-2019) verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 1’de 2000 yılında Türkiye’de toplam 11397 adet ATM bulunmaktayken 2018 yılında ise bu sayı 51941 adet olarak gerçekleşmiştir. Bu durumda

Türkiye’de ATM kullanımı her geçen yıl kümülatif bir şekilde artış göstermiştir. Şekil 2’de ise ATM başına düşen ortalama nüfusa yer verilmiştir.

Şekil 2. ATM Başına Düşen Ortalama Nüfus (2002-2018)

Kaynak: www.tbb.org.tr (e.t. 08/10/2020) sitesi istatistik verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

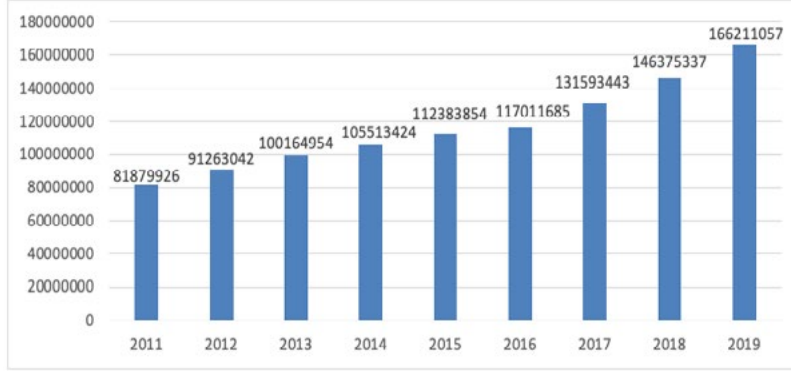
Şekil 2 incelendiğinde Türkiye’de 2002 yılından bu yana ATM başına düşen ortalama nüfus azalmıştır. 2002 yılında ATM başına 5742 kişi düşmekteyken, 2018 yılında ise bu sayı 1769 olarak gerçekleşmiştir. Bu azalma yaklaşık olarak yüzde 70 gibi büyük bir rakama denk gelmektedir. Bu durumda ATM sayılarında artış olması etkili olmuştur. Böylelikle kişilerin ATM bankacılık sistemine ulaşılabilirliği artmıştır.

2.3. Türk Bankacılık Sektöründe ATM Bankacılık Sistemi Kullanımında Etkin Rol Oynayan Banka Kartlarının Gelişimi

ATM bankacılık sistemlerinde gerçekleştirilen işlemlerin çoğu banka kartlarıyla gerçekleştirilmektedir. Fakat bununla birlikte banka kartı kullanılmaksızın gerçekleştirilebilen işlemler de mevcuttur. Ayrıca Türkiye’de kartlı ödeme sistemlerinin kullanılması 1968 yılından itibaren gelişme göstermiştir². Şekil ’de Türkiye’de 2011-2019 yılları arasında bankaların toplam banka kart sayılarının gelişimine yer verilmiştir.

² <https://bkm.com.tr> (e.t.30/03/2021)

Şekil 3. Türkiye’de Banka Kartları Kullanım Sayısı

Kaynak: Bankalar Arası Kart Merkezi, <https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/> (erişim tarihi, 08/10/20)

Şekil 3 incelendiğinde, Türkiye’de 2011 yılından 2019 yılına kadar olan süreçte banka kart sayısında artış olduğu görülmektedir. 2011 yılında 81 879 926 milyon olan banka kart sayısının, 2019 yılına doğru sürekli artış gösterdiği ve 2019 yılında ise 166 211 057 milyon olarak gerçekleştiği görülmektedir.

2011-2019 yılları arasında geçen süreçte banka kart sayısında %100 oranında bir artış olduğu görülmektedir. Tablo 1’de ise banka kartlarının 2013-2019 yılları arasında kullanımına ilişkin göstergelere yer verilmiştir.

Tablo 1. Banka Kartlarının Kullanımına İlişkin 2013-2019 Yıllarına Dair Göstergeler

Yıllar	İşlem Adedi ve Tutarı	Yerli Banka Kartlarının Yurtiçi Kullanımı	Yerli Banka Kartlarının Yurtdışı Kullanımı	Yabancı Banka Kartlarının Yurtiçi Kullanımı
2019	Alışveriş İşlemi	2.179.044.590	34.697.907	54.390.213
	Nakit Çekme İşlemi	1.461.766.086	3.493.763	23.180.409
	Alışveriş Tutarı (Milyon TL)	132.269,65	2.056,39	39.682,86
	Nakit Çekme Tutarı (Milyon TL)	839.394,41	2.437,74	29.361,36
2018	Alışveriş İşlemi	1.798.155.651	23.517.588	36.489.548
	Nakit Çekme İşlemi	1.367.521.636	3.501.442	30.341.425
	Alışveriş Tutarı (Milyon TL)	96.669,46	1,477,24	18.007,51
	Nakit Çekme Tutarı (Milyon TL)	709.192,30	2.115,99	23.001,85

Tablo 1. (Devam) Banka Kartlarının Kullanımına İlişkin 2013-2019 Yıllarına Dair Göstergeler

Yıllar	İşlem Adedi ve Tutarı	Yerli Banka Kartlarının Yurtiçi Kullanımı	Yerli Banka Kartlarının Yurtdışı Kullanımı	Yabancı Banka Kartlarının Yurtiçi Kullanımı
2017	Alışveriş İşlemi	1.395.367.469	14.301.194	20.208.329
	Nakit Çekme İşlemi	1.251.362.247	3.551.649	6.530.027
	Alışveriş Tutarı (Milyon TL)	70.060,76	939,31	6.555,22
	Nakit Çekme Tutarı (Milyon TL)	597.346,89	1.735,30	4.932,13
2016	Alışveriş İşlemi	1.077.808.830	8.457.147	19.177.907
	Nakit Çekme İşlemi	1.179.278.952	3.291.123	10.019.319
	Alışveriş Tutarı (Milyon TL)	49.711,69	601,78	5.100,31
	Nakit Çekme Tutarı (Milyon TL)	528.602,03	1.358,68	5.388,44
2015	Alışveriş İşlemi	875.021.120	4.736.304	19.080.616
	Nakit Çekme İşlemi	1.087.443.240	3.126.524	12.028.342
	Alışveriş Tutarı (Milyon TL)	37.129,63	401,35	5.930,82
	Nakit Çekme Tutarı (Milyon TL)	445.367,97	1.129,66	6.303,14
2014	Alışveriş İşlemi	716.693.369	2.997.506	12.915.321
	Nakit Çekme İşlemi	1.010.085.982	2.782.455	11.436.794
	Alışveriş Tutarı (Milyon TL)	29.141,24	239,08	4.411,56
	Nakit Çekme Tutarı (Milyon TL)	388.054,13	915,58	6.288,22
2013	Alışveriş İşlemi	572.426.236	1.722.648	9.399.406
	Nakit Çekme İşlemi	931.810.752	2.927.030	10.203.201
	Alışveriş Tutarı (Milyon TL)	22.014,60	149,23	2.773,21
	Nakit Çekme Tutarı (Milyon TL)	340.772,07	910,79	4.528,62

Kaynak: <https://bkm.com.tr/raporlar-ve-yayinlar/donemsel-bilgiler/> (e.t. 07/10/2020) verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde ATM bankacılık sistemi kullanımının bir göstergesi olarak kabul edilen banka kartlarının kullanımının 2013 yılından itibaren artış gösterdiği görülmektedir. 2013 yılından 2017 yılında doğru yerli banka kartlarının yurtiçi kullanımında artış olmuştur. Buna göre 2013 yılında yerli banka kartı ile gerçekleştirilen alışveriş işlemi sayısı 572.426.236 iken 2017 yılında ise 1.395.367.469 olmuştur. Dolayısıyla 5 yıllık süre içinde yerli banka kartları ile gerçekleştirilen alışveriş işlemi sayısı % 143 oranında artmıştır. Bununla birlikte yerli banka kartları ile nakit çekme işlemi sayısı 2013 yılında 931.810.752 olarak gerçekleşirken, 2017 yılında ise 1.251.362.247 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla yerli banka kartlarıyla gerçekleştirilen nakit çekme işlemi de yaklaşık olarak % 35 oranında artmıştır. Bunlara ek olarak yerli banka kartları ile nakit çekme tutarına bakıldığında ise 2013 yılından 2017 yılına kadar beş yılda % 75 oranında artış yaşanmıştır. Ayrıca yerli banka kartlarının yurtdışı kullanımına bakıldığında da alışveriş sayısı/tutarı ile nakit çekme sayısı/tutarının 2013-2017 yılları arası arttığı görülmektedir. Bununla birlikte yabancı kartların Türkiye’de kullanımı bu yıllar arasında aktif bir şekilde gerçekleşmekle birlikte 2015’ten 2017 yılında ise nakit çekme tutarı ile nakit çekme sayısında düşüş göze çarpmaktadır. Yabancı banka kartlarının yurtiçi alışveriş işlem sayısı ile alışveriş tutarı artış göstermiştir. Ayrıca yabancı kartların Türkiye’de kullanım sayısı/tutarı, yerli banka kartlarının Türkiye dışı kullanım sayısı/tutarından daha fazla olarak gerçekleşmiştir.

3. ATM Bankacılık Sisteminin İşlem Maliyetini Azaltmadaki Rolü

İşlem maliyeti, işletmelerin sahip oldukları kaynakları iktisadilik ilkesi çerçevesinde etkili şekilde kullanmaları ve bu çerçevede faaliyetlerini sürdürmeleri şeklinde ifade edilebilir. Bu açıdan işlem maliyeti rekabetin olduğu alanlarda gereklilik

arz etmektedir. İşletmelerin piyasada kalma gerekliliği olarak maliyetlerini en aza indirmek önemli bir unsur olarak kabul görmektedir (Karadal, Yücekaya ve Saygın, 2014). Bu yönüyle işlem maliyeti iktisadi örgütlerin iktisadi açıdan analiz edilmesinde önemli bir husus olmaktadır. Kurumsalcı bakış açısı ise işlem maliyetini azaltan kurumları ekonomik performansın temel belirleyicisi olarak görmektedir. Bu doğrultuda iktisadi büyüme aşamasında örgütlerin var olması tek başına yeterli olarak görülmemektedir. Dolayısıyla düşük işlem maliyeti ekonomik açıdan performansı olumlu etkileyen bir unsur olmaktadır (Biber, 2010: 22).

İktisadi örgütlerde rekabet artışı ve dinamizm gibi etkenler örgütleri bilgiye ulaşma ve artan maliyetleri azaltmaya yönelik davranışlara itmektedir. Bu doğrultuda iktisadi örgütler maliyetlerini minimum düzeyde tutmak isterler. (Meydan, 2011: 18). Bu bakımdan bankacılık sektöründe de teknolojik gelişmeler ve dijitalleşme işlem maliyetini azaltmaktadır. ATM bankacılık sistemleri, bankacılıkla ilgili işlemlerde işlem maliyetini azaltmakta ve ATM bankacılık sistemlerinin yaygın kullanımı arttıkça bankalar üzerindeki iş yükü azalmaktadır. (Kaya ve Arslan, 2016: 427). Dolayısıyla bankaların çeşitli nitelikteki işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için katlanmış oldukları işlem maliyeti, ATM bankacılık sistemi ile gerçekleştirilebilen işlemler sayesinde azalmaktadır. Ayrıca banka müşterileri açısından ise gerçekleştirilmek istenen bankacılık işlemleri bulunan yere en yakın ATM bankacılık sistemi şubelerinden gerçekleştirilerek hız ve zaman kazanılabilmektedir. Buna ek olarak banka şubesine gitmek için harcanacak olan zamanın fırsat maliyeti ilave zaman olarak müşterilere geri dönecektir. Bu bakımdan ATM bankacılık sistemi kullanımının banka açısından işlem maliyetini azaltmasının yanında banka müşterileri açısından da zaman bakımından tasarruf sağlayacaktır.

Bankalar ATM bankacılık sistemi yoluyla verdiği hizmetleri kendi ATM cihazlarından gerçekleştirebildiği gibi artık günümüzde ortak ATM kullanımı ile herhangi bir banka ATM'sinden de belirli ücret karşılığında (bazı anlaşmalı kamu bankalarında ücretsiz olabilmektedir) bankacılık işlemleri gerçekleştirilebilmektedir. Bu uygulamanın bankaların işlem maliyetini azaltmaya yönelik olduğu belirtilebilir. Böylelikle bankalar işlem maliyetlerini azaltmış olmaktadır. Bankalar bu şekilde kendi ATM'leri üzerinden diğer banka müşterilerine de hizmet sunma imkanına sahip olmaktadır. Bu uygulama Türkiye'de *Altın Nokta* olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca ATM kurulumu banka açısından bir yatırım harcamasıdır. Bununla birlikte cihazın alınması, kurulumu, banka kartlarının basımı, bankayla iletişimi sağlayan telekomünikasyon hatlarının kirası, bakım ve onarım gibi ek giderleri de mevcuttur (Kaya, 2013: 489-490). Türkiye'de, bankaların ortak ATM uygulaması ile maliyetlerinin azalacağı belirtilebilir. Bununla birlikte yerli ATM kullanımına yönelik altyapının da güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.³ Bankaların ortak ATM bankacılık sistemini kullanmasıyla belirtilen ATM kurulum ve bakım maliyetleri de azaltılmış olmaktadır.

4. Türk Bankacılık Sektöründe ATM Bankacılık Sistemine İlişkin Regülasyonlar

Bankalar, ticari işletmeler olarak faaliyette bulduklarından asıl amaçları kar elde etmektir. Ancak, bankaların kar elde etme amaçlarının yanında yürütmekte oldukları faaliyetleri açısından da kamu hizmeti sağlama amacı doğrultusunda hareket ettiği söylenebilir. Dolayısıyla kamu faydasının sağlanması doğrultusunda kredi sisteminin etkin şekilde çalışması, banka müşterilerinin hak ve menfaatlerinin korunması için

finansal gelişmenin sağlanması gibi düzenlemeler gerekli olmaktadır. Bu düzenlemelere bankacılık kanunları, bankacılık faaliyetlerinin yürütülmesi ve banka hizmet sunumlarının kapsamının genişletilmesi gibi örnekler verilebilir (Spong, 2000). Bu bakımdan bankacılık regülasyonlarına ilişkin faaliyetlerin çok yönlü bir kapsama sahip olduğunu söylemek mümkündür. Sarısoy (2010: 285), regülasyonların asıl amacının toplumsal refah çerçevesinde sunulan mal ve hizmetlerin olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla ATM bankacılık sisteminin regülasyon faaliyetlerine ilişkin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yürütülen düzenlemeler kamu yararını gözetme amacı taşımaktadır. Özellikle teknolojik imkanların gelişmesiyle birlikte bankacılık sektöründe banka müşterilerine yönelik birçok kolaylık sağlanmış ve bu yönde düzenlemelere önem verilmiştir. Bu düzenlemeler arasında, kişilerin banka hesaplarından otomatik ödemelerin yapılabilmesi, mobil ve internet bankacılığı hizmetleri gibi birçok uygulama geliştirilmiştir. Bunların yanı sıra ATM bankacılık sistemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması amacıyla ATM'lerin para yatırma ve para çekme dışında işlem çeşitliliği artırılmıştır. Türkiye'de ATM bankacılık sistemine ilişkin çeşitli düzenlemeler BDDK tarafından yapılmaktadır. Bu kapsamda bankacılık sektörünün geliştirilmesi amacıyla ATM bankacılık sistemine ilişkin hizmetler, müşterilerin optimal düzeyde faydalanabilmesi ve bankaların da daha az maliyetlerle işlemlerini gerçekleştirebilmesi için geliştirilmektedir. Bu amaçla BDDK tarafından 26643 Sayılı *Bankalarda Bilgi Sistemleri ve Yönetiminde Esas Alınacak İlgelere İlişkin Tebligat*'ın 32. maddesi ile ATM bankacılık sistemlerinin güvenliğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca ATM cihazlarının hırsızlık, sahtekarlık gibi tehditlere yönelik saldırıların azaltılması yönünde bankaların önlem alması gerektiği belirtilmiştir. Buna ek olarak ATM kullanımında müşterilerin

³ <http://www.bik.gov.tr/ortak-atm-kullanim-ucretleri-sinirlendirilacak/> (e.t. 05/05/2018)

kimliğinin korunması, ATM makinasına kamera konulması ve ATM kullanımına ilişkin şifre uygulamasına yönelik ATM bankacılık sistemlerine ilişkin güvenlik önlemleri bankalar tarafından kontrol edilmelidir. ATM bankacılık sistemlerinin regüle edilmesine yönelik bir başka BDDK Tebliği ise 29043 Sayılı Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşlarının Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ'dir. Buna göre ATM bankacılık sisteminin kullanımına ilişkin yönetim ve denetim düzenlemelerine yer verilmiştir.

BDDK tarafından 29746 Sayılı *Bankacılık Hizmetlerinin Erişilebilirliğine Dair Yönetmelik* ile ATM bankacılık sistemi kullanımının toplumun her kesimi tarafından kullanımının yaygınlaştırılması için engelli banka müşterileri ile görme engelli banka müşterileri için de fonksiyonları artırılmıştır. Bu kapsamda ATM'ye erişimin tekerlekli sandalye kullanan vatandaşların rahatça kullanımının sağlanması için uygun yükseklikte olması, uygun manevra alanı bulunması gibi özelliklere yer verilmektedir. Bankalar bu düzenleme ile her 100 ATM'den en az ikisinin engelli kullanımına uygun olmasını sağlamalıdır. Görme engelli müşterilere yönelik ATM'ler ise kullanıcının mahremiyeti de göz önünde bulundurularak yeterli sesli uyarı sistemine ve kabartmalı tuşlara sahip olmalıdır. Ayrıca Yönetmelikte sağlıklı müşterilerin kullanımı için de ATM ekranının kaliteli olması, kontrol tuşlarının telefon standardına uygun şekilde konumlandırılması ve kişisel bilgilerin gizliliğinin sağlanması gibi düzenlemeler de yer almaktadır

ATM bankacılık sistemine ilişkin olarak ortak ATM hizmeti sunulması da BDDK tarafından gerçekleştirilen düzenlemeleri kapsamaktadır. Bu kapsamda müşterisi olunan bankanın ATM'sinin olmaması durumunda, müşteriler ortak ATM uygulamasıyla işlemlerini gerçekleştirebilmektedir. Fakat ortak ATM'lerde gerçekleştirilebilecek işlemler müşterilerin kendi banka ATM'sinde

gerçekleştirebileceği işlemlere göre daha sınırlıdır. Bununla ilgili olarak BDDK 2009 yılında bir basın açıklaması ile ortak ATM kullanımının ücretlendirilmesine ilişkin bankaların internet sitelerinde müşterilerini bilgilendirmesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte BDDK 31061 Sayılı *Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik* kapsamında 03.10.2014 tarihinde değişiklik yapılmıştır. Buna göre yurt içinde bulunan diğer banka ATM'lerinden gerçekleştirilen işlemlerden alınacak ücret, diğer kuruluşa işlem karşılığı olarak ödenen tutar ile bu tutarın azami yüzde 15'ine kadar belirlenecek tutar toplamını aşmayacak şekilde müşteri ile kuruluş arasında düzenlenecek olan sözleşme ile belirleneceği ya da işlem gerçekleştirilirken tüketicinin rızası alınarak tahsil edileceği belirtilmiştir.

ATM bankacılık sisteminin kullanımına ilişkin güvenliğin sağlanması da BDDK'nın önemle üzerinde durduğu hususlar arasındadır. Bununla ilgili olarak BDDK, TBB (Türkiye Bankalar Birliği) ve MASAK (Mali Suçları Araştırma Kurulu)'nun ele aldığı konulardan biri ATM bankacılık sisteminin kullanımıyla ilgili olarak şüpheli işlemlerin ele alınmasıdır. Bu kapsamda gün içerisinde ATM'de gerçekleştirilen işlem sayısı, risk grubunda bulunan ATM işlemlerinin izlenmesi, ATM'lerin izin verdiği maksimum tutarda sık sık işlem yapılması gibi faaliyetlerin izleneceği belirtilmiştir.⁴ ATM bankacılık sisteminin Türkiye'de kullanımına başladığı dönemlerde aynı bankanın başka bir şubesinden para çekebilmek mümkün değildi ancak ATM bankacılık sistemine ilişkin uygulamaların geliştirilmesiyle birlikte banka müşterileri banka ATM'lerinin bulunduğu her yerden bankacılık işlemlerini gerçekleştirebilmektedir. Görüldüğü üzere ATM bankacılık sistemlerinin

⁴ <http://www.bik.gov.tr/atm-ve-cebe-havale-islemlerine-sinirlama/> (e.t. 05/05/2018)

kullanımının yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi için Türkiye’de çeşitli şekillerde düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Böylelikle ATM bankacılık sistemlerinin kullanımı Türkiye’nin dört bir yanında hızlı bir şekilde gelişerek yaygınlaşmakta ve banka müşterileri tarafından da kabul görmektedir. BDDK tarafından gerçekleştirilen ATM bankacılık sistemiyle ilgili regülasyon faaliyetlerine bakıldığında ön plana çıkan düzenlemelerin ana temaları şu şekilde belirtilebilir:

- *Güvenlik*: Hırsızlık ve sahtekarlık gibi işlemlere ilişkin alınması gereken önlemler
- *Yönetim ve denetim*: ATM bankacılık sistemine ilişkin genel yönetim ve denetim faaliyetlerinin düzenlenmesi
- *Ulaşılabilirlik*: Banka müşterileri açısından kullanım kolaylığı sağlanması ve kullanıcılar açısından en uygun şekilde ATM bankacılık sistemlerine erişebilme
- *İşlem maliyeti*: ATM bankacılık sistemi kapsamında gerçekleştirilen işlemlere ilişkin işlem ücreti miktarının sınırlandırılması

Sonuç

Regülasyon, kamusal yarar sağlamak amacıyla piyasaların etkin ve verimli şekilde sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Bankacılık sektörünün etkili ve verimli çalışmasının sağlanabilmesi için bankacılık alanında çeşitli regülasyon faaliyetleri gerekli olmaktadır. Çünkü finansal sektörün en önemli ayağını bankacılık faaliyetleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla güven ortamının oluşması, rekabet ortamının düzenlenmesi ve piyasa zararlarının minimum düzeye indirilmesi vb. gibi amaçlar doğrultusunda bankacılık piyasasında regülasyon uygulamaları gerekli görülmektedir. Belirtilen amaçların yanında gelişen finansal sektör için çeşitli nitelikte teknolojik uygulamalar da bankacılık regülasyonu

kapsamında değerlendirilebilmektedir. Bu bakımdan bankacılık sektöründe ATM bankacılık sistemi kullanımı da önemli bir düzenleme olarak görülebilmektedir. Bankacılık sektöründe, ATM bankacılık sistemi kullanımının yaygınlaşması bankalar açısından işlem maliyetinin azalması ve müşteriler açısından fırsat maliyetlerinin oluşması bakımından önemli bir teknolojik gelişmeyi içermektedir. Bu yönüyle ATM bankacılık sistemi bankalar açısından şubelerin iş yükünde azalma, işlemlerin daha hızlı gerçekleştirilmesi, işlem maliyetinin azalması gibi çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Ayrıca Koronavirüs pandemi sürecinde de bankacılık işlemlerinin ATM bankacılık sistemi kullanılarak QR kod ya da şifresiz şekilde gerçekleştirilmesi kullanıcılar açısından kolaylık sağlamaktadır.

Çalışma kapsamında Türkiye’de ATM bankacılık sistemi kullanımında 1980’li yıllardan itibaren artış yaşandığı ve bu duruma paralel olarak ATM başına düşen ortalama nüfus oranının da azaldığı belirtilebilir. Bununla ilgili olarak ATM kullanımının önemli bir aracı olan banka kartlarının kullanım sayısında da artış olduğu belirtilebilir. Türkiye’de ATM bankacılık sisteminin yaygın kullanımı neticesinde bir takım düzenlemeler de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından gerekli görülmüştür. Bu çalışma kapsamında ATM bankacılık sistemine ilişkin mevzuatta yer alan düzenlemeler incelenmiştir. Gerçekleştirilen düzenlemelerin bankacılık piyasasını düzenleme ve banka müşterilerinin haklarının korunmasına yönelik olduğu belirtilebilir. Bu doğrultuda ATM bankacılık sistemine ilişkin regülasyon faaliyetlerinin güvenlik, yönetim ve denetim, ulaşılabilirlik ile işlem maliyeti gibi temel başlıklar altında düzenlendiği ifade edilebilir. Bu bakımdan gelecek dönemde de ATM bankacılık sektörüne ilişkin düzenlemelerin teknolojinin de gelişmesiyle birlikte devam edeceği belirtilebilir.

Kaynakça

- Aksoy, T. (1997). *Çağdaş Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye'de Uluslararası Bankacılık, Tisamat Basım* (1. Baskı). Ankara.
- Asrat, M. (2017). *Factors Affecting Customers' Intention to Adopt ATM Banking System in Ethiopia*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), St.Mary's University: Ethiopia.
- Bankalar Arası Kart Merkezi, <https://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari/> (erişim tarihi, 08/10/20).
- BDDK, Bankalarda Bilgi Sistemleri ve Yönetiminde Esas Alınacak İlkelerle İlişkin Tebliğat. R.G.T. 14.09.2007, R.G.S. 26643.
- BDDK, Ödeme Kuruluşları ve Elektronik Para Kuruluşlarının Bilgi Sistemlerinin Yönetimine ve Denetimine İlişkin Tebliğ. R.G.T. 27.06.2014, R.G.S. 29043.
- BDDK, Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. R.G.T. 03.10.2014, R.G.S. 29138.
- BDDK, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler (2011). Sayı 6
- BDDK, Bankacılık Hizmetlerinin Erişilebilirliğine Dair Yönetmelik R.G.T. 18.06.2016, R.G.S. 29746.
- Biber, A. E. (2010). "İktisadi Büyümede Kurumsal Faktörler ve Kurumsal Değişim", *Akademik Bakış Dergisi*. 19, 1-24.
- Gündoğdu, A. (2017). "Bankacılık Sisteminin Regülasyonu ve Kamu Yaran Etkisi", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi* 13 (1) 63-87.
- Humphrey, D. B. (1994). "Delivering Deposit Services: ATMs Versus Branches", *Federal Reserve Bank of Richmond Economic Quarterly*, 80. 59-81.
- İliman T. ve Tekeli R. (2016). "Türkiye'de Düzenleyici Ve Denetleyici Kuruluşlar: İdari Para Cezalarının Hukuksal Zeminlerinin Değerlendirilmesi", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1) 23-36.
- Karadal, H., Yücekaya, P. ve Saygın, M. (2014). "İşlem Maliyeti Yaklaşımı İle Dış Kaynak Kullanımı Arasındaki İlişkinin Ankara İlinde Faaliyet Gösteren Yabancı Dil Kurslarında İncelenmesi", *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. 6(2), 25-37.
- Karamustafa, K. ve Yıldırım, M. (2007). "Tüketicilerin Bireysel Banka Tercihine İlişkin Kayseri İlinde Yapılan Bir Araştırma", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 56-92.
- Kaya, F. (2013). *Bankacılık Giriş ve İşlemleri*, Beta Yayıncılık. (2. Baskı). İstanbul.
- Kaya, F. ve Arslan, T. Y. (2016). "İnternet Bankacılığında Müşterilerin Banka Tercihlerine Etki Eden Faktörler: Bolu İlinde Kamu Çalışanları Üzerine Bir Araştırma", *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(15), 423-449.
- Kirmanoğlu, H. (2017). *Kamu Ekonomisi Analizi*, Beta Yayınları. 6. Baskı
- Korkmaz, S. ve Gövdeli Y. E. (2012). "Türk Bankacılığında Alternatif Dağıtım Kanalları ve Ürünleri ile Bunların Gelişiminde ve Pazarlanmasında Eğitimin Önemi", *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 1-12.
- Korkmaz, M., Yücel, A. S., Germir, H. N., Gümüş, S., Aytaç, A. ve Karta, N. (2015). "Türk Bankacılık Sektöründe ATM Sorunları ve Müşteri Memnuniyet Algısının Uygulamalı Bir Örneği", *Uluslararası Hakemli Ekonomi Yönetimi Araştırmaları Dergisi*, 4, 113-140.
- Meydan, C. H. (2011). "Kaynak Bağımlılığı, İşlem Maliyetleri, Örgütsel Ağ ve Yeni-Kurumsal Kuram ile Örgütlerin İttifak Oluşturma Sebepleri Üzerine Bir İnceleme", *Savunma Bilimleri Dergisi*, 9(2), 17-40.
- Oğuz, F. (2011). *Devlet ve Piyasa Regülasyon Ekonomisine Giriş*, Seçkin Yayıncılık. 1. Baskı, Ankara.
- Petek, A. (2002). "Regülasyon Politikaları Açısından Türkiye'de Bankacılık Sisteminin Analizi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7.
- Rizwan, M. S., Moinuddin, M., L'Huiller, B. ve Ashraf, D. (2017). "Does A One-Size-Fits-All Approach To Financial Regulations Alleviate Default Risk? The Case Of Dual Banking Systems", *Journal of Regulatory Economics*, 1-38.
- Sarı, C. (2019). *Bir Ödeme Sistemi Olarak ATM'lerin Maliyet Analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Sansoy, S. (2010). "Düzenleyici Devlet ve Regülasyon Uygulamalarının Etkinliği Üzerine Tartışmalar" *Maliye Dergisi*, 159 278-298.
- Spong, K. (2000). *Banking Regulation: Its Purposes, Implementation And Effects*, (5. Edition) Division Of Supervision And Risk Management Federal Reserve Bank Of Kansas City Press.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2011). *Dünyada ve Türkiye'de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim*, Ankara, Mart.
- www.tuik.gov.tr
- www.tbb.org.tr
- <http://www.bik.gov.tr/atm-ve-cebe-havale-islemlerine-sinirlama/>
- <http://www.bik.gov.tr/ortak-atm-kullanim-ucretleri-sinirlanirilacak/>
- <https://bkm.com.tr/raporlar-ve-yayinlar/donemsel-bilgiler/>
- <https://bkm.com.tr>